

การศึกษาคุณภาพชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนตำบลสามเรือน
อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
THE STUDY OF QUALITY OF LIFE AND IDENTITY
OF SAM RUEN SUB-DISTRICT COMMUNITY BANG PA-IN DISTRICT
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ธนู ทดแทนคุณ

Thanu Thodthankhun

สัมพันธ์์ สุกใส

Samphan Suksai

วาสนา มะลินิน

Wasana Malinin

จิราณีย์ พันมูล

Jirane Phanmool

นัทธี เพชรบุรี

Nattee Pechburi

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

E-mail: tonggy_132@hotmail.com

Received June 21,2019; Revised August 30,2019; Accepted October 31,2019

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้รูปแบบการวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยภาคสนามผสมผสานรูปแบบการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ มีหน่วยเป็นครัวเรือนซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 5,776 ครัวเรือน จากการเทียบจากตารางจะอยู่ในช่วงของประชากรระหว่าง 5,000 ถึง 6,000 หน่วย ก็จะได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้เท่ากับ 375 ครัวเรือน ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ มาจากจำนวนของประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในตำบลสามเรือน จำนวนทั้งสิ้น 5,776 ครัวเรือน ผู้วิจัยได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้จำนวน 375 ครัวเรือน การวิจัยนี้ดำเนินการระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2558 ถึง เดือนมกราคม 2559

ผลการวิจัย พบว่า บริบทของชุมชนตำบลสามเรือนเป็นแบบ “ชุมชนเมืองผสมผสานกับชุมชนชนบท” คือ มีทั้ง “ชุมชนเมือง” ที่เป็นที่อยู่อาศัยของแรงงานที่มีทำงานในเขตอุตสาหกรรม เช่น หอพัก ห้องเช่า และหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งประชากรส่วนใหญ่จะเป็นประชากรแฝง โดยส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชน เนื่องจากต้องทำงานในนิคมอุตสาหกรรมตลอดทั้งวัน และ “ชุมชนชนบท” ที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบกันเอง เนื่องจากเป็นเครือญาติกันเกือบทั้งหมด ไม่มีความแตกต่างทางชนชั้น มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น ประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มีอาชีพทำนาข้าวเป็นอาชีพหลัก ปัญหาของชุมชนที่มี เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะมลพิษทางน้ำ เนื่องจากพื้นที่ในตำบลสามเรือนมีลำคลองไหลผ่าน (คลองโพธิ์) และมีกิจกรรมที่หลากหลายที่ต้องอาศัยลำคลองดังกล่าว

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิต, อัตลักษณ์, ตำบลสามเรือน

Abstract

The objective of this research is to study the context of Sam Ruen sub-district community, Bang Pa-in, Phra Nakhon Si Ayutthaya province through a field research study together with quantitative and qualitative researches by using participatory action research techniques (PAR) in order to study the context of the community. The researcher determined the size of the sample used in this time as 5,776 household units in total. From the comparison of the table in the range of between 5,000 to 6,000 units, the number of samples was 375 households at a confidence level of 95 percent. The providers of information in this study were from the people from 5,776 households living in Sam Ruen community which were used by the researcher in the number of 375 households in total and the research was conducted between February 2015 and January 2016.

The result of the research showed that the context of Sam Ruen sub-district community is "Urban communities combined with rural communities" which means there are both "urban communities" that are homes of laborers working in industrial zones such as dormitories, apartments and housing villages that the majority of the population is latent populations who mostly are not involved in community activities because of having to work in an industrial estate all day long and "rural communities" with informal social relationships due to being almost all relatives. This community has no class difference but tight integration that majority of the population are rice farmers.

The problem of the community are namely, drug economic and environmental problems especially water pollution because Sam Ruean sub-district has a Khlong Pho canal flowing through and have a variety of activities that require the said canal.

Keywords: Quality of Life, Identity, Sam Reun Sub-district

บทนำ

การศึกษาบริบทของชุมชน ความเป็นเครือข่ายทางสังคมของชุมชน ความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนของชุมชน และคุณภาพชีวิตของชุมชนในการนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชน บริบทชุมชน ครอบคลุมเนื้อหาข้อมูลส่วนบุคคล ระบบความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ ประเพณีวัฒนธรรม คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ของสมาชิก ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมอาชีพ การผลิต การบริหารจัดการ การตลาด การอนามัยและสาธารณสุข การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และการเมือง ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ความเป็นเครือข่ายทางสังคมของชุมชน ครอบคลุมเนื้อหา แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเองและการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายทางสังคม ในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม การรู้จักตนเอง และมองเห็นภาพอนาคตร่วมกันเพื่อกำหนดวิถีชีวิตของชุมชนร่วมกัน นำไปสู่ชุมชนที่มีความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน (กรณยพล จิรารัตนวัฒนา, 2556)

ความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนของชุมชน และการทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน เป็นแนวทางการสร้างความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืนของชุมชนผ่านกิจกรรมเพื่อส่วนรวม เป็นการร่วมแรงร่วมใจสามัคคีในชุมชนในการทำกิจการใดกิจการหนึ่ง และเป็นการแสดงออกถึงความสัมพันธ์อันดีในชุมชนอันนำไปสู่ความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนของชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนในด้านปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิตตามแนวทางของความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) และในด้านจิตใจ การปฏิบัติกิจต่าง ๆ ตามคำสอน ทำให้เกิดความสงบ ความสุขในจิตใจ นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามมา (ณัฐวัชร เภาภู, 2554)

ดังที่กล่าวมานั้น ไม่มีข้อยกเว้นเช่นกันกับตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่เช่นกัน จึงนำไปสู่ประเด็นที่สนใจศึกษาก็คือ บริบทของชุมชน คุณภาพชีวิต อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสามเรือนนั้น มีความลุ่มลึกมากน้อยเพียงใด ในมิติของเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยี และการเมือง ปัจจัยเหล่านั้นส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิต ความเข้มแข็ง และอัตลักษณ์เพียงพอที่จะสามารถต้านทานกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกได้มากน้อยเพียงใด (คมคิด ชัยราภรณ์, 2556) โดยเลือกการศึกษาวิจัยที่ใช้หลากหลายวิธี ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อเป็นการผสมผสานข้อมูลและความรู้ที่ได้จากสหวิทยาการ และ

เนื่องจากผู้วิจัยอยู่ในฐานะคนนอกซึ่งมุมมองอาจจะไม่ครบถ้วนหรือมองในเหลี่ยมมุมที่ไม่ตรงกับคนใน ดังนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นการเสริมข้อมูลจากมุมมองของคนในให้แจ่มชัดขึ้น ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการหาบทสรุปของการวิจัย โดยให้คนในคือคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเสมือนการสะท้อนภาพที่แท้จริงของชุมชนจากผู้ที่อยู่ในชุมชนหรือเป็น “คนใน” นั่นเอง รวมทั้งจะใช้ผลการวิจัยเชิงสหวิธีเป็นแนวทางหรือตัวแบบที่จะยกระดับการพัฒนาของชุมชนตำบลสามเรือนเข้าสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนตามแนวทางกระบวนการทัศน์ของการพัฒนาที่มุ่งเน้นคนและชุมชนเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาให้เกิดกระบวนการคิดในเบื้องต้น เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นการเสริมพลังให้ชุมชนเพื่อเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนและสามารถสร้างเครือข่ายทางสังคมที่กว้างขวางขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านประชากรของตำบลสามเรือนมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 8 หมู่บ้าน มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 19.25 ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ 3,163 คน

1.1 กลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักการโดยใช้ค่าจากตารางสำเร็จรูปของยามาเน (Yamane. 1960 อ้างถึงใน สุวิมล ติรภานันท์. 2546 : 198 - 202) โดยประชากรที่ทำการวิจัยในครั้งนี้มีหน่วยเป็นครัวเรือนซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 5,776 ครัวเรือน จากการเทียบจากตารางจะอยู่ในช่วงของประชากรระหว่าง 5,000 ถึง 6,000 หน่วย ก็จะได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้เท่ากับ 375 ครัวเรือน ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95

1.2 การสุ่มตัวอย่าง จากกลุ่มตัวอย่างที่ได้จำนวน 375 ครัวเรือน ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยคำนวณจากกลุ่มตัวอย่างของประชากรในชุมชนที่อาศัยในตำบลสามเรือนนั้น ได้มีการแบ่งออกเป็น 8 หมู่บ้าน ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างดังนี้

1) เมื่อได้ข้อมูลจำนวนประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในตำบลสามเรือน ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านจะมีจำนวนครัวเรือนแตกต่างกันไป

2) นำมาจำแนกเป็นสัดส่วนจำนวนครัวเรือนของแต่ละหมู่บ้าน ขั้นตอนนี้จะทราบจำนวนของกลุ่มตัวอย่างว่าในแต่ละหมู่บ้านนั้นมีจำนวนเท่าใด เป็นการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้า (Quota Sampling)

3) ในแต่ละหมู่บ้านได้นำจำนวนครัวเรือนแต่ละหมู่บ้านมาทำการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) คือการจับฉลากตามเลขที่บ้านของหมู่บ้านนั้น ๆ ขั้นตอนนี้จะได้เป้าหมายของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยต้องการในการเก็บข้อมูล ในกรณีที่การจับฉลากตามเลขที่บ้านนั้น แล้วไม่มีเจ้าของบ้านอยู่ กล่าวคือครัวเรือนนั้นไม่สามารถที่จะให้ข้อมูลได้ ผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องปรับแผนเพื่อให้สามารถที่จะได้ข้อมูลมา โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยเข้าไปเก็บข้อมูลจากบ้านเลขที่ตามที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น ซึ่งต้องไม่ซ้ำกับบ้านเลขที่จับฉลากได้อยู่แล้ว

4) ผู้วิจัยสอบถามข้อมูลจากตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน จะได้จำนวนผู้ให้ข้อมูลจำนวน 375 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview)

1.3 การแบ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากจำนวนของประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในตำบลสามเรือน มีจำนวนทั้งสิ้น 5,776 ครัวเรือน ผู้วิจัยได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ จำนวน 375 ครัวเรือน ซึ่งได้แบ่งเป็น 8 หมู่บ้าน โดยการจำแนกเป็นอัตราส่วนของครัวเรือนที่พักอาศัยของประชากร ซึ่งมีรายละเอียดตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลจำแนกตามหมู่บ้าน

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือน	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
บ้านหลวง	1	129	2.23	9
บ้านสามเรือน	2	3,858	66.79	250
บ้านสามเรือน	3	998	17.28	65
บ้านหอม	4	57	0.99	4
บ้านเทพ	5	73	1.26	4
บ้านโรงเจ้า	6	538	9.31	35
บ้านคั่งระกำ	7	60	1.04	4
บ้านเสาวังคา	8	63	1.09	4
รวม	-	5,776	100	375

2. ขอบเขตการวิจัย

2.1 พื้นที่การวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาบริบทของชุมชนตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 8 หมู่บ้าน มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 19.25 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ

2.1 ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2558 ถึง เดือน มกราคม 2559 รวมเป็นระยะเวลา 1 ปี

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาริบทชุมชน พบว่า

1. บริบทด้านสังคม

1.1. ประชากร พบว่า บริบทของชุมชนตำบลสามเรือนเป็นแบบ “ชุมชนชนบทผสมชุมชนเมือง” คือมีจำนวนประชากรหนาแน่นในบางหมู่บ้านซึ่งเป็นแถบย่านชุมชนที่พักอาศัย และย่านอุตสาหกรรม โดยมีประชากรหนาแน่นที่สุดในเขตหมู่ที่ 2 บ้านสามเรือน ซึ่งเป็นเขตที่ตั้งของหมู่บ้านจัดสรร คอนโดมิเนียม และอพาร์ทเมนต์ของแรงงานที่ทำงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ และยังมีบางหมู่บ้านที่มีความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ในอัตราต่ำ เนื่องจากเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยตำบลสามเรือนมีจำนวนประชากรดังนี้ จำนวนครัวเรือน 874 ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น 5,764 คน แยกเป็นชาย 3,154 คน หรือร้อยละ 54.72 เป็นหญิง 2,610 คน หรือร้อยละ 45.28 ประชากรนับถือพุทธเป็นส่วนใหญ่ (ข้อมูลทะเบียนราษฎร์ของอำเภอบางบางปะอิน ณ วันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2558) จำนวนประชากรจากข้อมูลทะเบียนราษฎร์ แบ่งตามเพศและช่วงของอายุ ประชากรวัย 31-40 ปี เป็นกลุ่มที่มีอัตราส่วนสูงที่สุดโดย คิดเป็นร้อยละ 33.08 ของประชากรทั้งหมด สำหรับอัตราส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) คิดเป็นร้อยละ 8.92 ของประชากรทั้งหมด จำนวนประชากรวัยพึ่งพิง คือ 0-14 ปี และ 64 ปีขึ้นไป จำนวนรวม 1,365 คน คิดเป็นอัตราพึ่งพิงต่อร้อยละ 23.68 ซึ่งสูงกว่าข้อมูลในปี พ.ศ. 2557 ที่มีอัตราพึ่งพิงต่อร้อยละอยู่ที่ 22.79 อัตราพึ่งพิงแสดงให้เห็นว่าประชากรวัยทำงานจำนวนหนึ่งร้อยละมีการดูแลประชากรเด็กและผู้สูงอายุจำนวนมากเท่าใดในที่นี่ประมาณ 24 คน และจากการที่อัตราการพึ่งพิงสูงขึ้นแสดงให้เห็นภาระที่เพิ่มขึ้นของประชากรวัยทำงานด้วย นอกจากข้อมูลจากทะเบียนราษฎร์แล้วยังมีผลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างดังนี้ ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เป็นชาย 211 คนหรือร้อยละ 56.27 เป็นหญิง 164 คน หรือร้อยละ 43.73 อายุส่วนใหญ่จะมากกว่า 30 ปีขึ้นไป ร้อยละ 82.40 กลุ่มอายุ 31-40 ปีมีจำนวนมากที่สุด 132 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.20 สถานภาพส่วนใหญ่สมรส (ร้อยละ 61.33) ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนน้อยกว่า 20 ปี (ร้อยละ 70.40) เฉลี่ยมีบุตรชายครอบครัวละ 1.57 คน จำนวนสมาชิกในบ้านเฉลี่ยอยู่ที่ 4.2 คน ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบสูงกว่าชั้นประถมศึกษาร้อยละ 82.93 แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงบางประการในด้านของประชากรว่าถึงแม้จะมีข้อมูลจากทะเบียนราษฎร์แสดงสัดส่วนของเด็กว่ามีจำนวนมากแต่จากแบบสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าครอบครัวชุมชนตำบลสามเรือนมีสมาชิกลดลง

1.2 ความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน พบว่า ประชากรของชุมชนตำบลสามเรือนมีความคล้ายคลึงกัน ในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นคนพุทธเกือบทั้งหมด

การประกอบอาชีพแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือกลุ่มที่เป็นชุมชนเมือง (ในเขต ม.2 และ ม.3 บ้านสามเรือน) ประชากรส่วนใหญ่จะมีอาชีพรับจ้างทั่วไป โดยเฉพาะบริษัทเอกชนในนิคมอุตสาหกรรมที่อยู่โดยรอบทั้งนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ บางปะอิน และไฮเทค และอีกกลุ่มหนึ่งจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทั้งการทำนาและอาชีพการเพาะเห็ดตับเต่า ซึ่งถือได้ว่าเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรเป็นจำนวนมากในแต่ละปี จึงส่งผลให้รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบ่งออกเป็นสองกลุ่มเช่นเดียวกัน โดยในแบบที่เป็นชุมชนเมือง (ในเขต ม.2 และ ม.3 บ้านสามเรือน) ประชากรจะไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กันมากนัก ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว เนื่องจากเป็นกลุ่มประชากรที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่นเพื่อเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะมีกิจกรรมกันเฉพาะภายในครอบครัวเท่านั้น อีกกลุ่มหนึ่งในแบบเป็นสังคมชนบท จะมีความสัมพันธ์เป็นแบบกันเอง เนื่องจากเป็นเครือญาติกันเกือบทั้งหมด ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว แต่เริ่มมีเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายมาเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ส่งผลให้ความดูแลเอาใจใส่กันในครอบครัวเริ่มมีน้อยลงเนื่องจากพ่อแม่ต้องทำงานกันเป็นส่วนใหญ่และเด็กก็ถูกส่งให้ไปโรงเรียน ในด้านโครงสร้างสังคมของชุมชนตำบลสามเรือนนั้นก็แบ่งได้เป็นสองแบบเช่นเดียวกันโดยในแบบแรกเป็นแบบสังคมเมือง ครอบครัวส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวเดี่ยวซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กันเท่าใดนัก (หมู่บ้านจัดสรร คอนโดมิเนียม) ครัวเรือนในแบบดังกล่าวในช่วงเวลาวันทำงานจะพบคนอยู่ในบ้านเรือนน้อยมาก แต่จะพบกิจกรรมทางสังคมต่างๆของครัวเรือนในช่วงเย็นหลังเลิกงานและวันหยุด อีกแบบหนึ่งเป็นแบบสังคมชนบท ครัวเรือนที่เป็นญาติจะตั้งอยู่ใกล้กันและรวมกันอยู่เป็นกลุ่มบ้าน สามารถเดินไปมาหาสู่กันได้สะดวกและแต่ละบ้านไม่นิยมทำรั้วกันแบบถาวรอาจจะมีแนวคูหรือปลูกต้นไม้เป็นเขตพอสงเขยเท่านั้น เป็นวิถีชนบทที่แตกต่างอย่างมากกับวิถีชุมชนเมืองที่ต้องสร้างบ้านมีรั้วรอบขอบชิด และปัญหาอาชญากรรมในชุมชนก็มีจำนวนน้อยแสดงว่าชุมชนมีความสงบและไว้วางใจซึ่งกันและกันได้ดี การรวมกลุ่มในชุมชนตำบลสามเรือนมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น มีระบบสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ มีการนับถือตามอาวุโส ผู้ได้รับการยกย่อง เคารพนับถือ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และผู้อาวุโส

1.3 ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ชุมชนตำบลสามเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและบ้านมีสภาพคงทนถาวรส่วนใหญ่เป็นลักษณะหมู่บ้านจัดสรร และอาคารชุด (คอนโดมิเนียม) มีเนื้อที่บริเวณน้อย แต่ในส่วนที่เป็นชนบท บ้านยังคงเป็นลักษณะบ้านไม้ยกพื้นสูงและบางหลังมีการต่อเติมด้านล่างภายหลัง มีทั้งที่เป็นไม้ทั้งหลังและลักษณะครึ่งตึกครึ่งไม้ หลังคาส่วนใหญ่เป็นสังกะสี มีบางครัวเรือนมีบ้านเป็นลักษณะก่ออิฐถือปูนและหลังคาเป็นกระเบื้อง ตัวบ้านส่วนใหญ่จะหันด้านหน้าเข้าหาถนน บ้านส่วนใหญ่จะมีบริเวณเนื่องจากแต่ละครัวเรือนมีพื้นที่มากพอสมควรเป็นลักษณะของบ้านไทยในชนบทเช่นกัน เป็นลักษณะบ้านไม้ยกพื้นสูงและบางหลังมีการต่อเติมด้านล่างภายหลัง ตัวบ้านส่วนใหญ่จะหันด้านหน้าเข้าสู่คลอง (คลองโพธิ์) ยกเว้นบ้านที่ปลูกในยุคปัจจุบัน จะหันด้านหน้าเข้าหาถนน เพราะเดิมนั้นชุมชนสามเรือนใช้คลองโพธิ์เป็นเส้นทางสัญจร

บ้านดั้งเดิมส่วนใหญ่จะมีบริเวณเนื่องจากแต่ละครัวเรือนมีพื้นที่มากพอสมควรเป็นลักษณะของบ้านไทยในชนบทเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของแรงงานที่ย้ายถิ่นฐานมาทำงานในเขตอุตสาหกรรม ในละแวกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดใกล้เคียง จะมีลักษณะเป็นบ้านก่ออิฐถือปูน รูปทรงทันสมัยมีอาณาบริเวณที่ชัดเจนของบ้านแต่ละหลัง แต่ละหมู่บ้าน มีรั้วรอบขอบชิด มีระบบรักษาความปลอดภัยที่เป็นมาตรฐาน มีสาธารณูปโภคพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบครัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ และมีความแตกต่างจากสังคมในชุมชนชนบท จากที่กล่าวไว้ข้างต้นอย่างเห็นได้ชัด

1.4 สุขภาพและสาธารณสุข ด้านการดูแลสุขภาพและระบบสาธารณสุข พบว่า สมาชิกในชุมชนใช้บริการการรักษาพยาบาลจากแพทย์แผนปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่ สำหรับค่านิยมด้านสุขภาพของสมาชิกชุมชนตำบลสามเรือนนั้น หากเจ็บป่วยเล็กน้อย จะเลือกไปใช้บริการคลินิกหรือสถานีนานามัยใกล้บ้าน กรณีการเจ็บป่วยหนักเกินขีดความสามารถของคลินิกหรือสถานีนานามัยจะทำการส่งต่อไปยังโรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยาหรือโรงพยาบาลอื่น ๆ ตามสิทธิที่ได้รับการรักษาของผู้ป่วย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสามเรือน อยู่ในความดูแลของโรงพยาบาลบางปะอิน โดยโรงพยาบาลจะส่งทีมแพทย์ พยาบาล นักกายภาพบำบัด นักเทคนิคการแพทย์และเภสัชกร เข้าไปร่วมให้บริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสามเรือน สัปดาห์ละ 1 วัน (ทุกวันพุธ) มีพยาบาลวิชาชีพจบเวชปฏิบัติ ปฏิบัติงานประจำ ได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องมือ ครุภัณฑ์ ยาและเวชภัณฑ์จากโรงพยาบาลบางปะอิน มีระบบอินเทอร์เน็ตในการเชื่อมโยงและติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ให้บริการตรวจรักษาผู้ป่วยทั่วไปทั้งในและนอกเวลาราชการตลอด 24 ชม. ชุมชนมากกว่าร้อยละ 60 มีสิทธิประกันสังคมในการรักษาพยาบาล นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (สมาชิก อสม.) เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน สมาชิก อสม. ดำเนินการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ เป็นการรวมกลุ่มและทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมที่มีการริเริ่มจากสมาชิกของชุมชนเองและได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการจากกระทรวงสาธารณสุข ได้รับงบประมาณการดำเนินงานจากองค์การบริหารและปกครองส่วนท้องถิ่นและเทศบาล

1.5 การศึกษา พบว่า ด้านการศึกษา ชุมชนตำบลสามเรือนมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดสามเรือน ซึ่งจัดการศึกษาโดยองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน ในช่วงก่อนวัยเรียน โดยจัดตั้งเพื่อแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองในการเลี้ยงดูเด็กเล็กขณะที่ผู้ปกครองต้องไปประกอบอาชีพต่าง ๆ ลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียวก่ออิฐถือปูนมีรั้วรอบบริเวณ และมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา คือ โรงเรียนวัดสามเรือน ซึ่งจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล-ประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นสถานศึกษาที่ชุมชนตำบลสามเรือนบางส่วนได้ให้บุตรหลานมาศึกษาเล่าเรียน กรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนส่วนใหญ่จะประกอบด้วยพระสงฆ์ และสมาชิกของชุมชนในตำบลสามเรือน ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนในการบริหารและจัดการการศึกษาได้เป็นอย่างดี

1.6 ปัญหาของชุมชน พบว่า เนื่องจากชุมชนตำบลสามเรือนเป็นเขตที่มีผู้คนย้ายถิ่นฐานจากที่อื่นเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงานที่มาทำงานในเขตนิคมอุตสาหกรรม ส่งผลให้สภาพปัญหาของสังคมที่เป็นปัญหาหลักของชุมชน คือ ปัญหาด้านยาเสพติด ถึงแม้ว่าจะมีคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดน้อยหรือไม่มีปรากฏในบันทึกประจำวันของเจ้าพนักงาน แต่จากการสัมภาษณ์กลับพบว่า มีปัญหายาเสพติดในชุมชนแต่เจ้าหน้าที่ไม่อาจเข้าถึงได้ รวมทั้งยังขาดแผนงานที่จะเข้ามาช่วยป้องกันและดูแลแก้ไขปัญหาในเชิงรุก จึงทำให้เกิดปัญหายาเสพติดในชุมชนได้

1.2 บริบทด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าแหล่งน้ำที่สำคัญในการใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค และการทำการเกษตรของตำบลสามเรือน ได้แก่ แหล่งน้ำธรรมชาติ ประเภทแหล่งน้ำผิวดินของตำบลสามเรือน ได้แก่ ลำคลองต่าง ๆ ได้แก่ คลองโพธิ์ คลองทราย คลองชลประทาน และจากหนอง บึงเล็ก-ใหญ่ จำนวนมากในพื้นที่มีสาธารณูปโภคด้านน้ำประปาครบทุกครัวเรือน โดยมีประเภ่น้ำประปาที่ใช้คือจากการประปาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน 8 แห่ง มีไฟฟ้าเข้าถึงครบทุกหมู่บ้าน และประชาชนมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน โทรศัพท์บ้าน/สาธารณะไม่ครบทุกหมู่บ้าน มีเส้นทางคมนาคมทางบกเป็นสำคัญโดยมีถนนภายในหมู่บ้านเชื่อมกับถนนเลียบคลองชลประทาน ถนนโรจนะ และถนนจอมพล บ.พิบูลสงคราม เป็นเส้นทางในการคมนาคมระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด การใช้พื้นที่ทางการเกษตรของตำบลสามเรือน ในปี 2557 ตำบลสามเรือน มีพื้นที่ทั้งหมด 9,770 ไร่ มีการทำนาเป็นส่วนใหญ่โดยการทำนาหว่านน้ำตม ทำทั้งนาปีและนาปรัง โดยชาวนาปี มีพื้นที่ในการปลูก 9,240 ไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 3,696 ตัน ส่วนชาวนาปรัง มีพื้นที่ในการปลูก 4,701 ไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 3,760 ตัน มีผลผลิตเฉลี่ย 750-800 กิโลกรัม/ไร่ และมีการปลูกไม้ผลแบบไว้รับประทานเอง และปลูกแบบสวนหลังบ้าน เช่น มะม่วงพันธุ์กร่อง มะม่วงเขียวเสวย ฯลฯ นอกนั้นก็มีการปลูกมะพร้าว ขนุน ชมพู ไม้บริเวณบ้าน นอกจากนี้ยังมีการทำแปลงจำลองแบบธรรมชาติในการเพาะเห็ดตับเต่าเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ของครอบครัวจนทำให้สร้างรายได้เป็นจำนวนมากให้แก่ประชาชนในตำบล และสร้างชื่อเสียงให้ตำบลสามเรือนเป็นอย่างมาก รายได้ของเกษตรกรในตำบลสามเรือนมาจาก 3 แหล่งสำคัญ คือ 1) รายได้จากการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 65,000 บาท/ปี 2) รายได้ด้านค้าขายเฉลี่ยครัวเรือนละ 48,000 บาท/ปี และ 3) รายได้ด้านรับจ้างในภาคการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 72,000 บาท/ปี

นอกจากนี้พื้นที่ทำการเกษตรแล้ว ตำบลสามเรือนยังเป็นเขตที่มีประชากรหนาแน่นในบางหมู่บ้าน คือ ในหมู่ที่ 2 บ้านสามเรือน เนื่องจากเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ถึง 3 แห่ง และแต่ละแห่งมีจำนวนบ้านไม่ต่ำกว่า 200 หลังคาเรือน นอกจากนี้ยังมีหอพักและคอนโดมิเนียมอีกเกือบ 88 แห่ง เพื่รองรับแรงงานที่เข้ามาทำงานในนิคมอุตสาหกรรมใกล้เคียง ทำให้ประชากรที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ใหม่มีจำนวนมาก ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ใน

นิคมอุตสาหกรรมในบริเวณใกล้เคียง คือ นิคมอุตสาหกรรมโรจนะ นิคมอุตสาหกรรมไฮเทค และนิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน ซึ่งประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่อปีค่อนข้างสูง และเป็นรายได้ประจำในแต่ละเดือน

1.3 บริบทด้านการเมือง ชุมชนตำบลสามเรือนมีการบริหารงานในระดับนโยบายท้องถิ่น โดยองค์การบริหารตำบลสามเรือน โดยมี นายศุภฤกษ์ กลั่นเกล้า ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน เป็นผู้บริหารสูงสุดในหน่วยงาน และมีสมาชิกสภา อบต. ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านเพื่อร่วมในการกำหนด กำกับดูแลการดำเนินนโยบายของหน่วยงาน โดยมีนายชนาธิป ธารีจิตร ดำรงตำแหน่งประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน ภายในองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน มีการแบ่งส่วนราชการภายในตามภาระหน้าที่รับผิดชอบเป็น 3 ส่วน คือ สำนักปลัด ส่วนการคลัง และส่วนโยธา โดยมีว่าที่ร้อยเอกชลิต อินทร์ศวร ตำแหน่งปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือนเป็นผู้กำกับดูแล อีกทั้งยังมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโสในชุมชน และพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ ซึ่งประสานการทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน ในการที่จะช่วยดูแลเอาใจใส่สมาชิกในชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ส่วนด้านแผนพัฒนาตำบล พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน มีแผนพัฒนาตำบลในทุก ๆ ด้านทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจชุมชน พัฒนาสังคม พัฒนาการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม พัฒนาสาธารณสุข และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

1.4 บริบทด้านวัฒนธรรม จากการศึกษา พบว่า ชุมชนตำบลสามเรือนมีความเชื่อในด้านศาสนา ชาวบ้านยังยึดถือเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาอย่างเหนียวแน่น โดยมีวัดสามเรือนเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในตำบล ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ชาวบ้านยังยึดถือปฏิบัติตามกันตลอดมา จะสังเกตได้จาก เมื่อวัดสามเรือนมีงานประเพณีอะไร ชาวบ้านก็จะมาช่วยกันแน่นวัด เช่น ทำบุญวันสงกรานต์ ทำบุญวันเข้าพรรษา และวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันลอยกระทง เป็นต้น แสดงถึงจิตใจของชาวบ้าน และความรักในประเพณีดั้งเดิม ซึ่งข้อห้ามต่าง ๆ ก็คือการถือศีลเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ให้คนทำความชั่ว ไม่ให้ทำบาปหรือทำผิดกฎหมาย นอกจากนี้ชาวตำบลสามเรือนยังจัดเป็นชุมชนและองค์กรที่มีความเข้มแข็ง และมีความสามัคคีของคนในชุมชน มีการยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เช่น การตักบาตร ทำบุญวันเข้าพรรษา และออกพรรษา การทำพิธีกรรมทางศาสนา การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ และประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

1.5 บริบทด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษา พบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนตำบลสามเรือนสามารถแบ่งออกเป็น 3 ปัญหาสำคัญ ๆ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ร่วมดำเนินการแก้ไข ดังนี้ 1) ปัญหาเรื่องดินที่มีสภาพเป็นกรดจัด อาจขาดแร่ธาตุอาหารพืชพวกไนโตรเจน และฟอสฟอรัส หรืออาจมีสารละลายพวกอลูมิเนียม และเหล็กมากเกินไปจนเป็นพิษต่อพืช เนื่องจากในช่วงฤดูฝนน้ำขังนาน 4-6 เดือน เนื่องจากสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงราบลุ่ม เนือดิน

เป็นดินเหนียวการระบายน้ำที่ไม่ดี มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ ดินมีปฏิกิริยาเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดจัด (pH 4.5-5.0) ในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำขังอยู่ที่ผิวดิน ระหว่าง 4-6 เดือน ถ้าดินเหล่านี้ได้รับการปรับปรุงบำรุงดินใช้ปุ๋ยและปูนในอัตราที่เหมาะสม และมีการควบคุมน้ำ หรือจัดระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ พืชที่ปลูกจะให้ผลผลิตดีขึ้น และมีศักยภาพเหมาะสมที่จะใช้ทำนาในทุกฤดู นอกจากนี้ยังสามารถปลูกพืชไร่ พืชผัก หรือพืชอื่นที่มีอายุสั้นได้ในช่วงฤดูแล้ง สำหรับในบริเวณพื้นที่ที่มีน้ำชลประทานเข้าถึงหรือแหล่งน้ำธรรมชาติ สามารถใช้ปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผล หรือปลูกพืชไร่และพืชผักตลอดทั้งปีจะต้องทำคันดินล้อมรอบพื้นที่เพาะปลูกและยกร่องปลูกเพื่อช่วยการระบายน้ำของดิน

2) ปัญหาเรื่องมลภาวะทางน้ำ เนื่องจากภูมิศาสตร์ของตำบลสามเรือนมีลำน้ำสายสำคัญไหลผ่านกลางพื้นที่ของตำบลสามเรือน คือ คลองโพธิ์ และเป็นลำน้ำที่ไหลผ่านตำบลอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงอีกด้วย ทำให้คลองโพธิ์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในเขตตำบลสามเรือน และตำบลใกล้เคียงเป็นอย่างมาก แต่เนื่องจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมในเขตบริเวณใกล้เคียงทั้งนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน และนิคมอุตสาหกรรมไฮเทค ทำให้มีผู้ใช้แรงงานอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตของตำบลสามเรือนและตำบลใกล้เคียงเป็นจำนวนมากในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางน้ำอย่างมาก เนื่องจากน้ำเสีย และขยะจากครัวเรือนระบายออกมาสู่ลำธารสาธารณะเป็นจำนวนมาก จนทำให้น้ำในแหล่งน้ำเสื่อมคุณภาพลง และมีวัชพืชน้ำ และ 3) ปัญหาเรื่องมลภาวะทางอากาศ เนื่องจากตำบลสามเรือนมีอาณาเขตใกล้กับนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ และเป็นเขตที่มีการจราจรในช่วงชั่วโมงเร่งด่วนที่แออัด เนื่องจากมีถนนโรจนะตัดผ่าน และเป็นเส้นทางหลักในการสัญจรของผู้ที่ทำงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมส่งผลให้มีมลพิษทางอากาศจากก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์จำนวนมาก ทำให้ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงประสบปัญหาเรื่องสุขภาพ โดยเฉพาะระบบทางเดินหายใจ จากการตอบแบบสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล จะพบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ มีปัญหาสุขภาพในเรื่องระบบทางเดินหายใจมากที่สุด จำนวน 137 คน หรือร้อยละ 36.53

อภิปรายผล

จากผลการศึกษามีประเด็นที่นำมาสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1. บริบทด้านสังคม บริบทของชุมชนตำบลสามเรือนเป็นแบบ “ชุมชนชนบทผสมชุมชนเมือง” คือมีจำนวนประชากรหนาแน่นในบางหมู่บ้านซึ่งเป็นแถบย่านชุมชนที่พักอาศัย และย่านอุตสาหกรรม ประชากรของชุมชนตำบลสามเรือนมีความคล้ายคลึงกัน ในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นคนพุทธเกือบทั้งหมด การประกอบอาชีพแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือกลุ่มที่เป็นชุมชนเมือง รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม โดยในแบบที่เป็นชุมชนเมือง ประชากรจะไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กันมากนัก ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ส่วนใหญ่จะมีกิจกรรมกันเฉพาะภายในครอบครัว ในช่วงเย็นหลังเลิกงานและวันหยุดเท่านั้น อีกกลุ่มหนึ่งเป็นสังคม

ชนบท จะมีความสัมพันธ์เป็นแบบกันเอง เนื่องจากเป็นเครือญาติกันเกือบทั้งหมด ครัวเรือนที่เป็นญาติจะตั้งอยู่ใกล้กันและรวมกันอยู่เป็นกลุ่มบ้าน สามารถเดินไปมาหาสู่กันได้สะดวก และแต่ละบ้านไม่นิยมทำรั้วกันแบบถาวรอาจจะมีแนวคูหรือปลูกต้นไม้เป็นเขตพอสั่งเขยเท่านั้น เป็นวิถีชนบทที่แตกต่างอย่างมากกับวิถีชุมชนเมือง ที่ต้องสร้างบ้านมีรั้วรอบขอบชิด มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น มีระบบสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ มีการนับถือตามอาวุโส สภาพปัญหาของสังคมที่เป็นปัญหาหลักของชุมชนคือ ปัญหายาเสพติดในชุมชนและปัญหาอาชญากรรม ซึ่งเป็นปัญหาที่อาจจะเรียกได้ว่าเกิดจากกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่ดังกล่าวให้เป็นเขตนิคมอุตสาหกรรม

2. บริบทด้านเศรษฐกิจของชุมชน จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ พบว่า ตำบลสามเรือนมีพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่การเกษตรเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะพื้นที่ทำนา โดยการทำนาหว่านทำทั้งนาปี และนาปรัง มีผลผลิตเฉลี่ย 750-800 กิโลกรัม/ไร่ และมีการปลูกไม้ผลไว้รับประทานเองและปลูกแบบสวนหลังบ้าน นอกจากนี้ยังมีการทำแปลงจำลองแบบธรรมชาติในการเพาะเห็ดตับเต่าเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ของครอบครัว จนทำให้สร้างรายได้เป็นจำนวนมากให้แก่ประชาชนในตำบล และสร้างชื่อเสียงให้ตำบลสามเรือนเป็นอย่างมาก รายได้ของเกษตรกรในตำบลสามเรือน มาจาก 3 แหล่งสำคัญ คือ 1) รายได้จากการเกษตร 2) รายได้ด้านค้าขาย และ 3) รายได้ด้านรับจ้างในภาคการเกษตร

3. บริบทด้านการเมือง ชุมชนตำบลสามเรือนมีการบริหารงานในระดับนโยบายท้องถิ่นโดยองค์การบริหารตำบลสามเรือน ภายในองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือนมีการแบ่งส่วนราชการภายในตามภาระหน้าที่รับผิดชอบเป็น 3 ส่วน คือ สำนักปลัด ส่วนการคลัง และส่วนโยธา โดยมีว่าที่ร้อยเอกชลิต อินทร์ศร ตำแหน่งปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือนเป็นผู้กำกับดูแล อีกทั้งยังมีกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโสในชุมชน และพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือทำงานร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน ในการที่จะช่วยดูแลเอาใจใส่สมาชิกในชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ด้านแผนพัฒนาตำบลพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน มีแผนพัฒนาตำบลในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจชุมชน พัฒนาสังคม พัฒนาการศึกษา ศาสนาวัฒนธรรม พัฒนาสาธารณสุข และพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยมีแผนพัฒนาสาธารณสุข แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม

4. บริบทด้านวัฒนธรรม ชุมชนตำบลสามเรือนมีความเชื่อในด้านศาสนา ชาวบ้านยังยึดถือเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาอย่างเหนียวแน่น โดยมีวัดสามเรือนเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในตำบล ชนบทรอบบารมี ประเพณีต่าง ๆ ชาวบ้านยังยึดถือปฏิบัติตามกันตลอดมา มีการยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน แสดงถึงจิตใจของชาวบ้าน และความรักในประเพณีดั้งเดิม โดยกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ความมั่นคงทางด้านอาชีพและรายได้ของคนในชุมชน คือ งานเทศกาลเห็ดตับเต่า โดยใช้ชื่องานว่า

“วันเห็ดตับเต่างามที่สามเรือน” ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน ได้จัดติดต่อกันเป็นประจำทุกปี และจัดต่อเนื่องมาเป็นปีที่ 6

5. บริบทด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษา พบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนตำบลสามเรือนสามารถแบ่งออกเป็น 3 ปัญหาสำคัญ ๆ คือ 1) ปัญหาเรื่องดินที่มีสภาพเป็นกรดจัด ทั้งนี้เพราะอาจขาดแร่ธาตุอาหารพืชพวกไนโตรเจน และฟอสฟอรัส หรืออาจมีสารละลายพวกอลูมิเนียม และเหล็กมากเกินไปจนเป็นพิษต่อพืช เนื่องจากสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงราบลุ่มเนื้อดินเป็นดินเหนียวการระบายน้ำไม่ดี มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ 2) ปัญหาเรื่องมลภาวะทางน้ำ เนื่องจากภูมิศาสตร์ของตำบลสามเรือนมีลำน้ำสายสำคัญไหลผ่านกลางเขตของตำบลสามเรือน คือ คลองโพธิ์ และเป็นลำน้ำที่ไหลผ่านตำบลอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงอีกด้วย ทำให้คลองโพธิ์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้อยู่ในเขตตำบลสามเรือนและตำบลใกล้เคียงเป็นอย่างมาก แต่เนื่องจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมในเขตบริเวณใกล้เคียง ทั้งนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน และนิคมอุตสาหกรรมไฮเทค ทำให้มีผู้ใช้แรงงาน อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตของตำบลสามเรือนและตำบลใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ซึ่งส่งกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางน้ำอย่างมาก 3) ปัญหาเรื่องมลภาวะทางอากาศ เนื่องจากตำบลสามเรือนมีอาณาเขตใกล้กับนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ และเป็นเขตที่มีการจราจรในช่วงชั่วโมงเร่งด่วนที่แออัด เนื่องจากมีถนนโรจนะตัดผ่าน และเป็นเส้นทางหลักในการสัญจรของผู้ที่ทำงานในเขตนิคมอุตสาหกรรม ส่งผลให้มีมลพิษทางอากาศจากก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์จำนวนมาก ทำให้ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงประสบปัญหาเรื่องสุขภาพ โดยเฉพาะระบบทางเดินหายใจ จากการตอบแบบสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล จะพบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ มีปัญหาสุขภาพในเรื่องระบบทางเดินหายใจมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ชุมชนตำบลสามเรือน สามารถนำผลการวิจัยเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชน เพื่อยกระดับการพัฒนาของชุมชนตำบลสามเรือนเข้าสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนตามแนวทางกระบวนการทัศน์ของการพัฒนาที่มุ่งเน้นคนและชุมชนเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาให้เกิดกระบวนการคิดในเบื้องต้น เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นการเสริมพลังให้ชุมชนเพื่อเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนและสามารถสร้างเครือข่ายทางสังคมที่กว้างขวางขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้มีระยะเวลาที่ไม่มากพอทำให้เข้าถึงชุมชนได้ไม่ลึกนัก การทำกิจกรรมกับชุมชนก็ยังไม่สามารถทำได้เต็มที่ หากสามารถจัดหางบประมาณได้เพียงพอควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต่อเนื่อง เพื่อให้ชุมชนได้พัฒนาการเรียนรู้ร่วมกับผู้วิจัยมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรัณยพล จิรารัตนวัฒนา. (2556). *บทบาทในการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการพัฒนาชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่*. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คมคิด ชัยราภรณ์. (2556). *การออกแบบเครื่องประมวลผลแบบเคลื่อนที่สำหรับการแนะนำข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวส่วนบุคคลโดยใช้บริการเครือข่ายทางสังคม*. ใน วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาวิทยาการสารสนเทศมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ณัฐวัชร เภาภู. (2554). *การพัฒนาอย่างยั่งยืน: ความเป็น เครือข่ายทางสังคม คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนมุสลิมบ้านสมอเอก ตำบลคอนนิมพลี อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา*. ใน วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2546). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.